

KREATYWNY NAUCZYCIEL

I. DEFINICJE KREATYWNOŚCI.

W literaturze można spotkać wiele definicji nt. *kreatywności*.

Kreatywność (postawa twórcza; od łac. *creatus* czyli twórczy) – proces umysłowy pociągający za sobą powstawanie nowych idei, koncepcji, lub nowych skojarzeń, powiązań z istniejącymi już ideami i koncepcjami.

Kreatywność to takie widzenie rzeczy, które każdy inny także widzi i stworzenie takich związków, których nikt inny nie dostrzegł.

Kreatywność jest wyrazem naszej niepowtarzalności.

Myślenie kreatywne to myślenie prowadzące do uzyskania oryginalnych i stosownych rozwiązań. Alternatywna, bardziej codzienna definicja kreatywności mówi, że jest to po prostu zdolność tworzenia czegoś nowego.

Cechy osoby kreatywnej:

1. **Odwaga.** Ludzie kreatywni podejmują się nowych zadań i są gotowi podjąć ryzyko postępu. Są ciekawi tego co może się wydarzyć.
2. **Siła przebicia.** Ludzie kreatywni nie czują lęku przed wyrażaniem swoich myśli i uczuć. Są gotowi być sobą
3. **Humor** – staje się częścią kreatywności. Gdy zdarzy nam się elementy całości nieoczekiwanie nie dopasować musimy ratować się humorem. Sensowne połączenie elementów to kreatywność.
4. **Intuicja.** Ludzie kreatywni wiedzą, że intuicja jest ważną częścią składową ich osobowości. Wiedzą, że intuicja jest umiejętnością ich prawej półkuli mózgu, której nie posiada lewa półkula.

Jako uzupełnienie ww. cech można dodać:

- Dążenie do **wprowadzenia porządku** w sytuacje pełne chaosu.
- Zainteresowanie niestereotypowymi problemami i ich **niestereotypowym rozwiązaniem**.

- Zdolność do tworzenia **nowych powiązań** i stawianie nowych pytań.
- Umiejętność wypróbowywania **nowych pomysłów** i ich oceniania.
- Dążenie do **rozszerzania granic** swoich własnych kompetencji.
- **Motywowanie siebie** przez sam problem czy nowe zadanie zamiast oczekiwania zewnętrznych gratyfikacji (pieniądze, tytuł czy uznanie).

II.KREATYWNY NAUCZYCIEL.

Często w naszym życiu kierujemy się stereotypami, poglądami przekazywanymi nam w rodzinach, w kręgach kulturowych i przełamanie takiego myślenia wymaga najpierw dostrzeżenia w sobie takich ograniczeń. Mając chęć zmiany naszego postrzegania rzeczywistości a tym samym naszego życia, powinniśmy uwierzyć w to, że w gruncie rzeczy nie ma żadnych ograniczeń - cokolwiek wymyśli ludzki umysł, jest możliwe. Kreatywny nauczyciel ma szansę wprowadzać w swojej pracy na bieżąco nowe rozwiązania. Inspirować się nieustannie i sprawdzać granice swoich możliwości wzbudzając w sobie potrzebę i radość tworzenia. Dagmara Gmitrzak, autorka interesującej książki „Obudź swoją kreatywność” zwraca uwagę, że każda twórczość jest jak przygoda, wystarczy być ciekawym życia - szukać i odnajdywać kolejne nowe możliwości działania czy choćby postrzegania świata, że należy eksperymentować z porzucaniem swojej strefy komfortu i sprawdzać na co dzień, jak bardzo to my sami ograniczamy samych siebie. Trzeba uwierzyć w siebie ale też mierzyć siły na zamiary.

Kreatywny nauczyciel-można powiedzieć, że to osoba obdarzona kreatywną osobowością, a jednocześnie ktoś, kto w sposób niebanalny wpływa na rozwój intelektualny i osobowy swoich uczniów. Oznacza to, że twórcze muszą być zarówno metody, które stosuje, jak i to, że sam też musi być kreatywny. Oznacza to, że jego lekcje powinny być ciekawe, absorbujące, powinny pozwalać twórczo myśleć i podejmować działania oraz szukać rozwiązań w sposób oderwany od rutyny.

Praca nauczyciela na rzecz rozwijania kreatywności dzieci i młodzieży wymaga przede wszystkim przekonania, że w każdej jednostce tkwi potencjał twórczy i drzemią predyspozycje do kreatywnego myślenia i działania. Sam nauczyciel powinien odznaczać się bogatą wyobraźnią, pomysłowością i spostrzegawczością, odchodzeniem od schematów utrwalonych w szkolnej rzeczywistości i gotowych wzorów postępowania, a jego wiedza i umiejętności muszą wybiegać daleko poza standardowe wykształcenie zawodowe. Oznacza to potrzebę ciągłego doskonalenia, uzupełniania i poszukiwania. Píše o tym Pernille Ripp w swojej książce, którą śmiało można polecić wszystkim nauczycielom pragnącym rozwijać swój potencjał kreatywności: „Wspaniałym nauczycielem nie można się stać dzięki studiom poprzez rozwiązywanie testów czy obserwację innych nauczycieli. Można nim zostać, wyłącznie wyciągając wnioski z własnych codziennych doświadczeń. Nieważne, czy jesteśmy świeżo upieczonymi nauczycielami łaknącymi dobrych rad, czy może weteranami zawodu. Jest wiele rzeczy, które można zrobić, żeby uczyć lepiej. Najtrudniejszy jest pierwszy krok: przyznanie się przed sobą, że czas na zmianę oraz decyzja, co należy zmienić”.

Autorka w swojej książce zaleca szereg działań, którymi warto się zająć podejmując próbę bycia przynajmniej niebanalnym nauczycielem:

- Nie przejmuj się wystrojem klasy
- Pytaj wszystkich ile się da
- Zaufaj swojej intuicji
- Nie bój się porażki
- Bądź żywym dowodem, że mylić się jest rzeczą ludzką
- Nie zadręczaj się niepowodzeniami.

Kreatywny nauczyciel będzie kształtował kreatywność u swoich uczniów w procesie wyposażania ich w zbiór umiejętności (kompetencje) i postaw. Ken Robinson, zadając pytanie: Co uczniowie powinni wiedzieć i potrafić po zdobyciu wykształcenia? proponuje osiem takich zbiorów umiejętności:

1. zdolność do zadawania pytań i odkrywania, jak funkcjonuje świat,
2. zdolność do generowania nowych pomysłów i stosowania ich w praktyce,
3. zdolność do analizowania informacji i myśli oraz formułowania uzasadnionych argumentów i ocen,
4. zdolność do jasnego i pewnego wyrażania myśli i uczuć za pomocą różnych form oraz środków,
5. zdolność do konstruktywnej pracy z innymi,
6. zdolność do identyfikowania się z uczuciami innych i do podejmowania adekwatnych do nich działań,
7. zdolność do połączenia się z wewnętrznym światem uczuć i rozwinięcia poczucia osobistej harmonii i równowagi,
8. zdolność do konstruktywnego angażowania się w życie społeczeństwa i do uczestnictwa w procesach, które je podtrzymują.

Ucząc uczniów zadawania pytań podejmujemy odpowiedzialność za kierowanie ciekawości uczniów ku samodzielnemu badaniu i poszukiwaniu odpowiedzi. Poszukiwanie, testowanie nowych rozwiązań, rezygnowanie z utartych schematów-sprzysięgają kreatywności. Szczególnym jej wzmocnieniem jest logiczne rozważanie argumentów i ocena przesłanek proponowanych rozwiązań. To podstawy krytycznego myślenia obejmującego logiczne rozumowanie, ale też interpretowanie intencji, rozumienie kontekstów, dostrzeganie ukrytych wartości i uczuć, rozpoznawanie motywów i sprawność pełnego a zarazem jasnego wyrażania myśli. To przygotowanie do posługiwania się w codziennym komunikowaniu językiem metafor, analogiami, aluzją i szeroko pojętym kontekstem kulturowym. To podstawa do budowania relacji we wspólnym działaniu, której efektem jest na ogół wzrost pewności siebie, skupienie na oczekiwanych rezultatach, odwaga w podejmowaniu niebanalnych rozwiązań, dzielenie się z innymi swoimi pomysłami i współodczuwanie razem osiągniętych rezultatów. To również branie odpowiedzialności za innych, dociekanie przyczyn ich zachowań oraz akceptacja zróżnicowanych możliwości i niemożności - tych, z którymi przyszło nam pracować. To wreszcie odnalezienie drogi do swojego własnego wnętrza. To poznanie i wykorzystywanie wiedzy na temat osobistych ograniczeń, przekonań czy barier. Wychodzenie na zewnątrz. Angażowania się w pracę na rzecz osób oraz środowisk, w których żyjemy. Ucząc uczniów przygotowujemy ich do dorosłego życia i wzięcia przez nich odpowiedzialności we własne ręce.

III.CZYNNIKI OGRANICZAJĄCE KREATYWNOSĆ.

Zapewne nie każdy z nas marzy o tym, żeby być kreatywnym i twórczym, na pewno jednak ci, którym na tym zależy, bardzo często pozostają pod presją rozmaitych niemożności, co sprzyja wypaleniu i poczuciu głębokiej frustracji. To są nasze przekonania, rozmaite stereotypy, które również nakładają blokadę na realizację naszych potrzeb rozwojowych. Bardzo trudnym przeciwnikiem jest również nasze lenistwo i nawyki, które tłumaczą wszystko w sposób pozbawionej potrzeby tłumaczenia. I wreszcie nieumiejętność zarządzania sobą w czasie oraz sobą jako zbiorem konkretnych możliwości. Myślimy, że warto, ale nie skupiamy się na tym, co trzeba ani też nie wykorzystujemy tych możliwości, które rzeczywiście posiadamy i w rezultacie tracimy kolejne okazje i wzmacniamy się w przekonaniu, że nie jesteśmy po prostu do tego stworzeni. Do powodów braku naszego zaangażowania można zaliczyć lęk, niepewność, czekanie na natchnienie, rozproszoną uwagę, lęk przed krytyką czy też perfekcjonizm. Odczuwanie lęku i niepewności, to w gruncie rzeczy testowanie

naszych realnych możliwości działania. To że czegoś się obawiamy, powinno w nas budzić chęć zweryfikowania na co i na ile nas stać. Zwykle boją się nie ci, którzy nie potrafią (bo oni często nie wiedzą, że czegoś nie powinni robić), ale ci, którzy potrafią w określonym zakresie. Bywa, że potrafią dużo więcej albo że potrafiliby, gdyby nieco poćwiczyli. Ważne jest przeobrażenie lęków w wyzwania. Czekanie na natchnienie może być wynikiem braku chęci czy po prostu lenistwa. Zaczniemy wtedy działanie od prostych, łatwych dla nas rzeczy. Ważne żeby te działania miały określony cel. Na przykład uporządkowanie posiadanych materiałów. Opracowanie planu działania.

Czy zweryfikowanie posiadanych danych.

Działania w obszarze szukania natchnienia mogą łączyć się z aktywnością w obszarze rozproszonej uwagi. Tak naprawdę otacza nas nieograniczona liczba bodźców, źródeł informacji, możliwości zweryfikowania tego, czym się zajmujemy. Dobrze, kiedy wykorzystujemy je do rozwoju tego, co jest naszym celem. Problem pojawia się, gdy elementy te zaczynają zastępować to, czym rzeczywiście się zajmujemy. Kiedy kolejny link, zamiast przybliżać nas do rozwiązania, przekierowuje nas na zupełnie odmienne obszary myślenia. Kiedy kolejna osoba, zamiast nam wyjaśnić, czego nie rozumieliśmy, dostarcza nam serię kolejnych wątpliwości bądź zbiór niczemu nie służących rozwiązań. By trzymać się w ryzach powinniśmy w widocznym miejscu mieć zapisany cel naszej pracy. Może trzeba opracować konkretny plan działania. Może stworzyć zbiór efektów do osiągnięcia w określonym czasie.

Lęk przed krytyką jest elementem towarzyszącym naszemu życiu przekonań. Często wynika z rozmaitych przekonań wpisanych w nasz umysł podczas dzieciństwa, kiedy to mówiono nam wiele demotywujących informacji zwrotnych. To również brak pewności, że to co zamierzam robić ma sens. Być może nieuświadomiona do końca istota mojego działania, korzyści jakie z niej płyną. Jedynym rozwiązaniem jest dokładne przemyślenie, co zamierzamy osiągnąć.

Perfekcjonizm jest naturalnym sposobem działania znacznej części osób. Jest potrzebny, ale też bywa zgubny. To oczywiście ważne, żeby wszystko było tak jak należy. Ale czy zawsze musi być aż tak bardzo doskonale?! Kiedy mamy tendencje do kolejnego poprawiania, dopieszczania czy doprecyzowywania tego, czym się zajmujemy, warto na samym początku określić dokładnie o co nam chodzi. Dobrze jest opisać konkretne rezultaty oraz wskaźniki potwierdzające, że je w rzeczywistości osiągnęliśmy.

IV.CZYNNOŚCI AKTYWIZUJĄCE PROCES NAUCZANIA I KREATYWNOŚĆ UCZNIA.

Nauka jest procesem aktywnym. Każde doświadczenie pozostawia wiele śladów pamięciowych w różnych ośrodkach korowych naszego mózgu. Warto pamiętać, że im bardziej niezwykle oraz ciekawe będą rozwiązania proponowane przez nauczyciela, tym mózgi jego uczniów będą miały większą szansę, by łatwiej i lepiej przypomnieć sobie czego się nauczyły. Atrakcyjność rozwiązań, stymulacja przy pomocy różnych kanałów percepcyjnych, łączenie przekazu intelektualnego z emocjonalnym- wszystko to powoduje, że nabywanie i poszerzanie wiedzy. Stąd wartościowym sposobem aktywizowania mózgu jest stosowanie różnych metod aktywizujących, w tym choćby burza mózgów, metoda kapelusza, twórczy eksperyment czy mind mapping. Już samo zapisywanie pojęć na różnych gałęziach aktywuje liczniejsze obszary mózgu aniżeli w przypadku zapisu linearnego. Kiedy dodamy do tego rysunki albo symbole, uruchomimy kolejne ośrodki w mózgu pozostawiając trwalsze ślady pamięciowe. Atrakcyjność zajęć można zwiększyć również przez zastosowanie gier i symulacji. Zajęcia z wykorzystaniem gry będą miały w sobie element zabawy natomiast symulacja odzwierciedlająca w

jakiś sposób rzeczywistość może zwiększyć ich zaangażowanie w proces uczenia się. Kolejnym argumentem na rzecz stosowania gier i symulacji w szkole jest możliwość wywołania u nich dużych emocji związanych z planowaniem działań, przewidywaniem wyników podejmowanych aktywności, radość z powodzenia i rozczarowanie związane z porażką mogą być źródłem przyjemnych lub mniej przyjemnych stanów emocjonalnych. Emocje zaś zawsze sprzyjają zapamiętywaniu treści oraz procedur stosowanych w trakcie działań. Gry mogą wprowadzać w temat, mogą być jego podsumowaniem lub osią całego procesu uczenia, ale także umożliwiają doświadczenie negatywnych skutków podejmowanych decyzji w bezpieczny dla ucznia sposób. Gra umożliwia również przyjrzenie się „z boku” pewnym zależnościom przyczynowo- skutkowym. Na co dzień możemy nie mieć takiej chwili na refleksję. Podejmujemy decyzję i idziemy dalej. Nie zastanawiamy się nad konsekwencjami podjętych decyzji i nie analizujemy ich. W grze możemy to robić wielokrotnie i dzięki temu modyfikować swoje przyszłe działania.

V.PODSUMOWANIE.

Rola nauczyciela na rzecz rozwijania kreatywności dziecka jest zadaniem niezwykle odpowiedzialnym. Kreatywny nauczyciel stara się, aby jego uczniowie byli świadomymi i aktywnymi uczestnikami procesu uczenia się. Wie, że każde dziecko wymaga indywidualizacji i odrębnego podejścia. Kreatywny nauczyciel doskonali się i poszukuje ciekawych rozwiązań. Kreatywny nauczyciel jest animatorem rozwoju swoich uczniów.

Według Izabeli Janochy, doradcy metodycznego edukacji wczesnoszkolnej, stymulując twórcze myślenie dzieci należy uczyć dzieci jak pokonywać bariery i własne ograniczenia, jak wychodzić poza schematy poprzez:

- a) zachęcanie do podejmowania ryzyka,
- b) stwarzanie atmosfery swobodnego myślenia,
- c) nagradzanie osiągnięć i elastyczności w szukaniu pomysłów i rozwiązań,
- d) zachęcanie do przyjmowania różnych punktów widzenia,
- e) wzmacnianie pozytywnego zaangażowania,
- f) stymulowanie do nieustannego przepływu pomysłów,
- g) kształtowanie pozytywnego stosunku do nowych pomysłów.
- h) powodzenie nauczyciela w pracy nad rozwijaniem kreatywności, myślenia twórczego, uwarunkowane jest dobrą znajomością każdego dziecka, jego potrzeb, poziomu możliwości, zainteresowań oraz temperamentu.

Przykłady ćwiczeń rozwijających kreatywność:

- „Co jest potrzebne do...”
Uczestnicy wymieniają kolejno co jest potrzebne do: np.: łowienia ryb, upieczenia ciasta, odkrycia naukowego, zdobycia wysokiej góry. Propozycje nie mogą się powtarzać.
- „Co można zamknąć?”
Uczestnicy podają odpowiedzi na pytanie zadawane i nieoczekiwane zmieniane przez nauczyciela: np.: co można zamknąć, co można policzyć, co może się wyczerpać, czego człowiek ma za mało lub za dużo.
- „Co robi mgła?”
Nauczyciel zadaje uczestnikom pytania i zachęca do myślenia nieoczywistego i płynnego przy odpowiadaniu na kolejne pytania, np.: Co robi mgła?, Co robi śnieg? Co robi muzyka? Co robi wiatr? Co robi słońce?
- „Co mnie dziwi”

Prowadzący prosi uczestników o napisanie zdania „Dziwi mnie, że...” i dokończenie go na 10 różnych sposobów.

- „Co jest interesującego w...”
Prowadzący prosi uczestników, aby w grupach zastanowili się i wypisali, co jest interesującego w zwyczajnych rzeczach, np.: w marchewce, suchych liściach, ślimaku, kurzu.
- „Opowiadanie na literę...”
Uczestnicy pracując w grupach piszą opowiadanie na dowolny temat, w którym wszystkie wyrazy opowiadania będą się zaczynały na wybraną literę alfabetu.
- „Wiersze”
Uczestnicy pracując indywidualnie lub zespołowo mają napisać wiersz, którego kolejne wyrazy zaczynają się na podane litery, np. :T...,T...,T...,Ś...,M...,B...,Ś...,J...,D...,D...,M...,M...,M....
- „Kot ministra”
Jeden z uczestników bezgłośnie wymawia kolejne litery alfabetu, a drugi w pewnym momencie mu przerywa. Litera, przy której był pierwszy uczestnik w momencie przerywania (np. litera „C”) staje się pierwszą literą długiego ciągu wyrazów (przymiotników), którymi można opisać tytułowego kota ministra, np.: Kot ministra jest cudowny, Kot ministra jest czerwony. Kot ministra jest cyniczny, itd.
- „Archiwum”
Prowadzący zadaje uczestnikom proste pytanie, np. o rzeczy białe. Gdy dzieci wymienią kilka rzeczy białych , prowadzący dodaje kolejne kryterium, np. rzeczy białe i miękkie. Potem trzecie kryterium, np. muszą to być rzeczy jadalne. W uproszczonej wersji zadajemy pytania: „Co jest żółte i okrągłe?”, „Co jest gorące?”, „Co jest kanciaste?”, „Co jest głośne?”, „Co jest rozdarte?”, „Co wymaga ciszy?”.
- „Ukryta zasada”
Grupę dzielimy na dwie podgrupy. Każda z nich ma za zadanie ustawić się w szeregu według ustalonej przez siebie zasady, np. :według wzrostu, wieku, numeru buta, płci, alfabetycznie. Druga grupa musi odgadnąć, według jakiej zasady ustawili się koledzy.
- „Co by było gdyby?”
Uczestnicy pracując w grupach tworzą rozwinięcie historii na podane tematy: „Co by było, gdyby dzieci rządziły dorosłymi?”, „Co by było, gdyby buty ożyły?”, „Co by było, gdyby można było zamieszkać na Księżycu?”
- „I dlatego zebry są w paski”
Prowadzący informuje uczestników, że znaleziono niedawno niepodważalny dowód, tłumaczący dlaczego zebry są w paski. Niestety dokument ten jest częściowo spalony – zostało tylko ostatnie zdanie: „I dlatego zebry są w paski.” Zadanie polega na stworzeniu opowieści, która ma się kończyć określonym wnioskiem. Istotne jest podkreślenie, że nie chodzi o to, żeby wyjaśnienia były zgodne z faktycznym stanem naukowym, ponieważ celem tego ćwiczenia jest pobudzenie wyobraźni. Inne przykładowe tematy do rozwinięcia: „I dlatego powstaje tęcza.”, „I dlatego pingwiny, chociaż są ptakami, nie latają”. „ I dlatego koguty pieją o świcie”.
- „Na szczęście i niestety”
Grupa opowiada wspólną historię. Historię rozpoczyna pierwsza osoba formułując jedno zdanie zaczynające się od „Na szczęście...”, kolejna osoba kontynuuje historię dodając kolejne zdanie rozpoczynające się od: „Niestety...”.
- „Jestem mówcą”
Uczestnicy wyobrażają sobie, że są np.: srebrną łyżeczką, spadającym z drzewa liściem, jabłkiem, małą mrówką itp.

BIBLIOGRAFIA:

1. Ripp Pernille, Uczyć (się) z pasją. Jak sprawić, by uczenie (się) było fascynującą podróżą. Słupsk 2017
2. Gmitrzak Dagmara, Obudź swoją kreatywność.
3. Robinson Ken, Aronica Lou, (2015) Kreatywne szkoły. Oddolna rewolucja, która zmienia edukację. Kraków. Wydawca: Element
4. Panorama technik: ćwiczenia rozwijające kreatywność dziecka